

Postgraduální vzdělávání lékařů potřebuje změnu. Ted' je na ni prostor

Martin Palička se na začátku letošního roku stal poradcem ministra zdravotnictví pro oblast vzdělávání lékařů. Dlouhodobě se věnuje tématům kvality pregraduální a postgraduální přípravy, klinické připravenosti absolventů a systémovým bariérám, které mladým lékařům zbytečně komplikují profesní start. Jeho poradní role se zaměřuje především na modernizaci postgraduálního vzdělávání, jeho větší provázání s reálnými kompetencemi lékařů a na zlepšení dostupnosti péče v regionech. Následující text je jeho osobním komentářem k hlavním prioritám, na kterých dnes panuje odborná shoda a které by se měly v následujících letech postupně promítnout do praxe.

Od časově podmíněného vzdělávání ke kompetencím

Postgraduální vzdělávání lékařů v Česku je dnes stále z velké části založeno na čase. Rozhoduje délka stáží, počet měsíců strávených na jednotlivých pracovištích a absolvování povinných kurzů – často bez ohledu na to, co si z nich mladý lékař skutečně odnese. Formálně systém funguje, reálně ale produkuje lékaře s velmi rozdílnými dovednostmi, kteří prošli stejnými povinnostmi. To není selhání jednotlivců, ale důsledek nastavení, které nedokáže rozlišovat mezi aktivním, rychle se učícím lékařem a tím, kdo vzděláváním spíše pasivně prochází.

Tento přístup je demotivující a dlouhodobě neudržitelný. Nerespektuje individuální tempo učení, nebere v potaz předchozí zkušenosti a vytváří falešný dojem, že kvalita se dá měřit kalendářem. Typickým příkladem je absolvent, který si vybere obor brzy a už během studia medicíny pravidelně pracuje na klinickém pracovišti, získává zkušenosti i praktické dovednosti. Přesto je po promoci postaven na stejnou startovní čáru jako někdo, kdo se s oborem seznamuje až po škole. Systém mezi nimi nevidí rozdíl – a tím ho vlastně popírá.

Právě proto se stále častěji mluví o nutnosti postupného přechodu ke kompetenčnímu modelu postgraduálního

vzdělávání. Nejde o revoluci ani o zpochybnění evropských rámců, ale o změnu logiky. Hlavní otázkou by nemělo být, kolik měsíců má lékař „odslouženo“, ale jaké kompetence skutečně ovládá. Takový přístup umožňuje zkracovat některé povinné stáže tam, kde jsou dovednosti prokazatelně zvládnuté, a naopak cíleně posilovat oblasti, kde má lékař rezervy. Cílem není rychlejší atestace, ale kvalitnější a smysluplnější příprava.

Aby tento model mohl fungovat, musejí se změnit i další části systému. Kompetence musejí být definované realisticky, s ohledem na běžnou praxi, nikoli jako soupis vysoce specializovaných výkonů. Zásadní je posílení role školitelů, a to nejen formálně, ale i fakticky, včetně jasně dané odpovědnosti a odpovídajícího finančního ohodnocení. Stejně důležitá je větší autonomie školenců a dokončení digitalizace celého vzdělávacího procesu. Dalším důležitým efektem tohoto přenastavení systému je větší vstřícnost systému k lékařkám na mateřské dovolené a rodičům obecně, které kompetenční model motivuje k časnějšímu návratu do praxe a umožňuje plynulejší průchod postgraduálním vzděláváním. Nedílnou součástí celé změny však musí být také systematická kontrolní činnost a aktivní dohled Ministerstva zdravotnictví nad dodržováním litery zákona v praxi, která doposud prakticky neexistuje.

Sdružené akreditace jako nástroj pro regiony

Druhou klíčovou prioritou je změna přístupu k akreditacím a jejich dopadu na regionální nemocnice. Současný systém je často nastaven způsobem „všechno, nebo nic“. Ztráta jednoho oboru nebo části provozu může spustit řetězovou reakci, která nemocnici připraví o další akreditace. Výsledkem je personální paralýza – mladí lékaři do zařízení bez akreditace nenastoupí, personální situace se dál zhoršuje a dostupnost péče v regionu klesá, přestože potřeba péče zůstává.

Institut sdružených akreditací nabízí racionální řešení tohoto problému. Umožňuje, aby více nemocnic v jednom regionu společně zajišťovalo postgraduální vzdělávání, sdílelo výkony, školitele i odpovědnost za komplexní přípravu školenců. Požadavky na kvalitu zůstávají zachovány, jen se plní společně. Tento model dává regionům šanci udržet základní obory, zabránit personálnímu kolapsu menších nemocnic a zároveň umožňuje zdravotnickým manažerům řídit nezbytnou restrukturalizaci sítě nemocnic podle reálných potřeb populace.

Je důležité zdůraznit, že tento přístup nejde proti trendu centralizace vysoce specializované péče. Naopak ho doplňuje. Zachování dostupnosti základní péče v regionech je jedním z parametrů kvality zdravotního systému. V kontextu očekávaného nástupu silných ročníků absolventů medicíny je navíc zřejmé, že bez otevření regionů pro mladé lékaře vzniknou nové nerovnováhy, které systém v budoucnu jen dále zatíží.

Medik jako zdravotník ve výcviku, ne pasivní pozorovatel

Třetí prioritou je propojení pregraduálního a postgraduálního vzdělávání. Kompetenční model nelze začít budovat až po promoci. Pokud mají mladí lékaři nastupovat do praxe připravení, musejí získávat reálné zkušenosti už během studia medicíny. To dnes naráží na legislativní limity, které studentům medicíny brání v systematickém přístupu ke zdravotnické dokumentaci a nemocničním informačním systémům, přestože se aktivně podílejí na péči o pacienty.

Ukotvení postavení medika v legislativě a jeho jasné vymezení jako zdravotníka ve výcviku je nezbytným krokem k tomu, aby pregraduální výuka odpovídala realitě klinické praxe. Přístup k dokumentaci a informačním systémům, samozřejmě pod jasně definovaným přímým dozorem, umožní rozvoj skutečných kompetencí a vytvoří přirozený most mezi studiem a nástupem do zaměstnání. Bez tohoto kroku zůstane debata o kompetencích neúplná a odtržená od reality.

Méně formy, více obsahu

Všechny tři priority spojuje jedno společné téma: posun od formálních požadavků ke skutečnému obsahu. Od systému založeného na „odsezeném“ čase k systému, který pracuje s dovednostmi, odpovědností a realitou práce lékaře. Nejde o rychlá řešení, ale o postupnou a dlouhodobou změnu myšlení. Právě na ní bude stát kvalita českého zdravotnictví v příštích dekádách.

MUDr. Martin Palička

Ilustrční foto. Všechny osoby jsou modelem. Zdroj: iStock